

TÜRK MİTOLOJİSİNDE ÖNEMLİ RENKLER

RENKLER

Türk mitolojisinde renklerin sembolik anlamları ilk olarak batılı Türkologların dikkatini çekmiş ve çalışmalarında bu hususa işaret etmişlerdir. Örneğin Macar âlimi Prof. A. Alföldi, Alman Türkoloğu Annemarie Von Gabain ve yine Alman Türkoloğu I. Laude Cirtautas'ın bu konu ile ilgili çalışmalar yapmışlardır.

RENKLER

Von Gabain “ *Renklerin Sembolik Anlamları*” adlı eserinde, Türk lehçelerindeki çok sayıda renk adları arasında kara, ak, kızıl, yaşıl (yeşil) ve sarıg (sarı)’nın her yerde yaygın olduğunu ve her şey için kullanılabileceğini tespit ettiğini; buna karşılık ala, kök (gök), boz ve kırın, göze çarpan anlam genişlikleri ile, belirli nesnelere için sınırlı renk ifadeleri olduğunu söyler.

RENKLER

Türk kültüründe renklerin mitolojiyle ilgisi daha çok kozmolojik tasavvurlardan kaynaklanmaktadır. Türklerin kozmolojik sisteminde dört yön bulunmaktadır. Bu dört ana yönü de renkler simgelerler. Kuzeyin renk simgesi kara, güneyin kırmızı, doğunun gök mavisi bazen yeşil (türkuaz), batının rengi ise beyazdır.

SARI

Bu dört renkle birlikte kullanılan bir beşinci renk vardır ki, o da "sarı"dır.

Sarı renk yön değil, bu dört rengin ortasında yer alan merkezi karşılamak için kullanılmıştır.

Bu nedenle devlet yapısı açısından değerlendirilirse, sarı renk merkez hâkimiyetini ve kudreti ifade etmektedir.

SARI

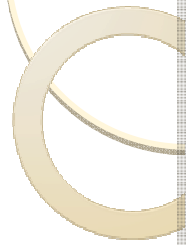
- Türkler sarı rengi, dünyanın merkezinin sembolü olarak kullanılmıştır. Bu anlayış Şamanizm'den kaynaklanmaktadır.
- İyilik tanrısı Ülgen'in altın kapılı sarayı ve altın tahtı, Türklerde sarı renk (altın sarısı =sırma rengi) ile ifade edilmiştir. Ülgen'in tahtı nasıl devletin, ülkenin ve dünyanın merkezinde olarak algılanmış ise, tıpkı onun gibi sarı renk de dünyanın merkezinin sembol rengi olmuştur.

SARI

- Şamanist dönemde Türklerin inanışları arasında Sarı albastı veya Sarı Albıs adlı koruyucu bir ruhun varlığı bulunmaktadır.
- Bu nedenle sarı renk Türkler arasında daha çok olumsuz anlamlarıyla ön plana çıkmıştır(Çoruhlu, 2002: 216).

AK

- Dünya mitolojilerinde genel olarak aydınlık, ışık, güneş, hava, saflık, temizlik, iffet, masumiyet, sadelik, mükemmellik, kutsallık, kurtuluş, ruhsal yetkinliktir.
- Türk mantık sistemine göre, “ak” batının, Ay ve Venüs’ün yerleştirildiği konumdadır (Esin, 2004: 14,65).
- Ak renk Şamanist dönemlerden başlayarak Türklerin inanmalarından ululuk, adâlet ve güçlülük anlamlarına gelir.
- Ak’lık tanrıçalara özgü bir renk sembolüdür ve cennette oturan tanrıçalara “aktu” yani “aklılar” denir. Bunlar göğün üçüncü katında oturur (Ögel, 1989:571).

AK

- Türk Şamanizm’inde Ülgen’in rengidir.
- Çeşitli inanmalardan hareketle, Türklerde “aklık” temizliktir, arılıktır, yüceliktir, ululuktur.
- Ak, aynı zamanda yaşlılık, tecrübe ile dolu oluş ve bir kocalıktır, büyüklüktür.
- Devletin ululuk, adalet ve güçlülüğünün bir sembolüdür.
- Devlet büyüklerinin, özellikle savaşlarda giydikleri bir giysi, elbise rengidir.

KARA

- Kara renk dünya mitolojilerinde genellikle olumsuz anlamları ifade ettiği görülmektedir.
- Karanlık, boşluk, ölüm karanlığı, tahribat, üzüntü, büyü, kötülük bu renkle ifade edilir.

KARA

- Kara rengin Şaman Türkler açısından ifade ettiği anlamlar ile ilgili olarak, A. İnan şu bilgileri vermektedir: “*Altaylıların akidelerinde ruhlar aru (pâk, temiz, arı) veya kara (habis) zümrelerine ayrılırlar. Bunlara Tös de denir. Tös denilen bu ruhlardan Karatös grubuna yer altı tanrısı Erlik de dahildir. Altaylılar en ağır ve elemli felâketleri Erlik’in faaliyetiyle alâkadar bilirler. Erlik, yer altında kara çamurdan yapılmış sarayında oturur. Erlik, büyük kara ruh sayılır*” (İnan, 1968: 404-408).

KARA

- Eski Türk inancına göre Albastı'nın iki çeşidi vardır. Biri Kara albastı diğeri de Sarı albastıdır. Bu Kara veya Kara Albastı, ciddî ve ağırbaşlı bir ruh olarak da telâkkî edilirdi. Şamanist Türkler lohusa kadınları Kara albastı (karabastı-karakura)'dan korumak ve karayı defetmek için kara baksı çağırırlardı.

AL-KIZIL

- Türklerde al ile kızıl renkler birbirlerinden farklı olup, al renk koyu turuncuya yakın, ateş alevi rengine benzer bir renkti. Kızıl ise, açığa yakın parlak kırmızı renk anlamında kullanılıyordu. Ama, uzun tarihî süreç içinde zaman zaman bu renkler birbirlerinin adı ile ve birbirlerinin yerine de kullanılır hale gelmiştir.

AL-KIZIL

- Türklerin en eski inançları ile ilgili olarak onlarda “Al Ruhü” veya “Al Ateş” adları verilen bir ateş tanrısının yahut da hâmî (koruyucu) bir ruhun varlığı bilinmektedir. Türklerin en eski devirlerden beri Al Bayrak kullanmalarınının Al Ateş kültü (inancı) ile bağlı bir gelenek olacağı düşünülür.

AL-KIZIL

- Al renk adı kutsallık içerdiğinden Türkler, "kırmızı bayrak" değil "al bayrak," "kırmızı kan" değil "al kan," demişlerdir.
- Yermek, aşağılamak anlamında "karalamak" derken, yüceltmek, övmek, kutsamak karşılığı da, "allamak" sözünü kullanırlar. Bugün dilimizde kullanılan "allamak pullamak" sözü de aynı amaçla kullanılır.

AL-KIZIL

- Şamanizm'de ateş, kötü ruhları kovar, insanın kötü ruhlardan temizler. A.İnan VI. yüzyılda Göktürk Kağanına, elçi olarak gelen Bizans elçileri iki ateş arasından geçirildiğini ve böylelikle onlarla beraber gelmesi muhtemel olan kötü ruhların kovulması sağlanıldığını nakleder.

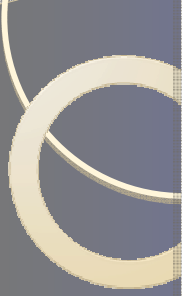
AL-KIZIL

- Al rengin Türk mitolojisinde kutsal olarak geçmesinin köklerini eski Türklerdeki Al Ateş ve Al Tanrısı kültüne dayandırmak mümkündür.
- Şamanizm'e göre Al Ruhü'nun sonraları temsil etmeye başladığı Albastı inancı, Al renk ile ilgili geleneklerin günümüze kadar gelmiş bazı izleridir.

GÖK

- Doğu yönünün simgesidir aynı zamanda göğün renginde olduğundan, çoğu zaman gök-tanrı ya da gökteki ruhlarla ilişkilendirilerek kullanılır.
- Gök renk mitlerde akıl, idrak, sağduyu, iffet, lekesizlik, sadakat, Allah'a hürmet barış gibi erdem ve erdemli davranışların simgesidir.
- Gök rengi genellikle olumlu anlamlar içerir. Ancak az da olsa suyla ilişkilendirildiğinde bazı olumsuz anlamlar kazanır.

BOZ

- Türkçe’de kurda Bozkurt denir. “Türkçede “boz” renk, Avrupalıların gri rengine karşılıktır” (Ögel, 1989:575).
- Türk destanlarında geçen böri kelimesi aynı zamanda gök yüzünün rengini karşılayan bozun karşılığıdır. Moğalca gök rengi demektir.
- Boz mavi-gri bir renktir.

YEŞİL

- Nasıl mavi renk akla gökyüzünü getirirse, yeşil renk de akla ağaç, çayır gibi kavramları getirir.
- Gök ve yer gibi mavi ve yeşil de birbirini tamamlayan kavramlardır. Hatta çeşitli metinlerde birbirleri yerine kullanıldıkları gözlenir.
- Türk mitolojisinde dünya mitleriyle paralel olarak gençliğe, umuda, yeniden doğuşa, cennete, koyu olduğu takdirde ölüme işaret edebilir. Ayrıca geçicilik ve kıskançlığı da ifade eder.
- Öte yandan Türklerin yeraltı tanrısı Ülgen'in oğullarından birinin adı da "Yeşil Kan"dır.